

Received:
20 April 2024Revised:
23 November 2024Accepted:
30 November 2024Published:
23 September 2025

P.P: 205-235

ISSN: 2645-4955
E-ISSN: 2645-5269

The Social Roles of Women and Men in Strengthening Family Relationships from the Quranic Perspective

Marziyeh Zargari¹ | Hadi Bahrami Ehsan² | Hamidreza Rezazadeh Bahadoran³
| Mahshid Izadi⁴ | Fatemeh Fayyaz⁵

DOR: 20.1001.1.26454955.1404.20.72.1.9

Abstract

The present study aimed to elucidate the social roles of women and men in strengthening family relationships using the Holy Quran as a comprehensive and authentic source. The chosen method was tafakkur (reflective study) of the Quran, particularly word-based reflection. This method involved formulating questions about verse 34 of Surah An-Nisa, examining interpretations derived from the apparent meaning of the verse (considering Tafsir Al-Mizan), and reflecting on its words using lexicographical sources. Findings indicated that the proper fulfillment of masculine and feminine roles across cognitive, belief-attentional, dispositional, and behavioral dimensions fosters balanced spousal relationships, ultimately leading to the growth and flourishing of families and society. Conversely, disruption in any dimension of masculine or feminine roles threatens the health of spousal relationships, the family, and consequently, society.

Keywords: Quranic perspective; family; balanced relationships; social role.

1. PhD Student in Counseling, Central Branch, Islamic Azad University, Tehran Tehran, Iran.
2. Professor, Department of Health Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran.

hbahrami@ut.ac.ir

3. Assistant Professor, Faculty of Psychology, Department of Counseling and Education, Islamic Azad University, Tehran Central Branch, Tehran, Iran.
4. Assistant Professor, Faculty of Psychology, Department of Counseling and Education, Islamic Azad University, Tehran Central Branch, Tehran, Iran.
5. Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Sciences, Women's Research Institute, Alzahra University, Tehran, Iran.

Cite this Paper: Zargari'M & Bahrami Ehsan'H, Rezazadeh Bahadoran'H, Izadi'M, Fayyaz'F .(2025). The Social Roles of Women and Men in Strengthening Family Relationships from the Quranic Perspective. The Women and Families Cultural-Educational, 20(72), 205–235.

Publisher: Imam Hussein University **Authors**

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

نقش اجتماعی زن و مرد در تحکیم روابط خانواده از منظر قرآن

مرضیه زرگری^۱ | اهدای بهرامی احسان^۲ | حمیدرضا رضازاده بهادران^۳ | مهشید ایزدی^۴ | فاطمه فیاض^۵

سال بیستم
پاییز ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۰۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۹/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۱۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱

صص: ۲۰۵-۲۳۵

شابا چاپ: ۹۶۴۵-۴۹۵۵

الکترونیکی: ۵۲۶۹-۲۶۴۵

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، طراحی الگوی خانواده کارآمد ایرانی اسلامی و اثربخشی آن بر تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش اجرا آمیخته است. مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر در بخش کیفی ۱۵ نفر از اساتید حوزه روانشناسی اسلامی و اساتید علوم اسلامی به روش غیر تصادفی گلوله برفی انتخاب شدند. جامعه آماری در بخش کمی نیز شامل متقاضیان طلاق مراجعه‌کننده به دادگاه در شهر کرمانشاه در سال ۱۴۰۱ شامل ۳۰ زوج (۱۵ نفر زن و ۱۵ نفر مرد) به صورت نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی مصاحبه و در بخش کمی پرسشنامه تعارض زناشویی براتی و ثنائی (۱۳۷۹) بود. بر اساس نتایج به دست آمده عوامل زمینه‌ساز خانواده کارآمد ایرانی - اسلامی شامل سلامت فردی و خانوادگی، سلامت محیط کار، استفاده بهینه از منابع، تفریح و فرهنگ و تجربه و دانش و عوامل مداخله‌گر شامل اعتقادات و باورهای اسلامی، اخلاق و رفتار فردی، روابط خانوادگی و تربیت و پرورش و راهبردها شامل آموزش؛ مشاوره و پذیرش؛ برنامه‌ریزی و تفریح؛ کنترل و مدیریت روابط و اعتقادات و توکل و پیامدها شامل روابط زناشویی سالم، اعتماد و احساس امنیت؛ کاهش رفتارهای پرخطر و ارزش خانواده شناسایی شدند. نتایج بخش کمی هم نشان داد که الگوی خانواده کارآمد ایرانی - اسلامی بر کاهش تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق اثربخش بود.

کلیدواژه‌ها: الگو، خانواده کارآمد ایرانی - اسلامی، تعارضات زناشویی، طلاق.

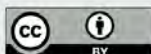
- ۱- دانشجوی دکترای مشاوره، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- ۲- استاد، گروه روانشناسی سلامت، دانشگاه تهران، تهران، ایران
- ۳- استادیار، دانشکده روانشناسی، گروه مشاوره و تربیت، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- ۴- استادیار، دانشکده روانشناسی، گروه مشاوره و تربیت، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
- ۵- استادیار، گروه روانشناسی و علوم تربیتی، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

استاد: زرگری، مرضیه؛ گودرزی، محمود؛ بهرامی احسان، حمیدرضا؛ ایزدی، مهشید؛ فیاض، فاطمه (۱۴۰۴). نقش اجتماعی زن و مرد در تحکیم روابط خانواده از منظر قرآن؛ فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده، ۲۰ (۷۰)، ۲۰۵-۲۳۵.

DOR: 20.1001.1.26454955.1404.20.72.1.9

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لایسنس آفریننده گی مریدی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه و بیان مسأله

خانواده نهادی اجتماعی است که از ابتدای خلقت انسان، سنگ بنای جامعه انسانی بوده است. سلامت خانواده، سلامت جامعه را تضمین می‌کند و هرگونه ضعف و نقصی در ساختار خانواده، جامعه را با آسیب روبرو می‌کند. از نظر مجدآبادی نو و محمودپور (۱۴۰۱) از اهداف خانواده دستیابی به نیازهای عاطفی و کسب امنیت است و نیز به عقیده گل محمدیان، (۱۳۹۲) نقش خانواده در سلامت روانی افراد و جامعه به حدی است که برخی از صاحب‌نظران برای خانواده ماهیت شفادهندگی قائلند.

از آنجا که خانواده از نهادهای مهم در شکل‌گیری شخصیت اصلی و اولیه انسان به شمار می‌آید (حاجی‌هاشم و همکاران، ۱۴۰۳) و رکن پایداری و نیرومندی خانواده، زن و شوهر هستند (سالاری فر، ۱۳۹۸) روابط زن و شوهر به منزله هسته اصلی خانواده بر بسیاری از ابعاد حیات انسانی تأثیر دارد (جمشیدی و همکاران، ۱۳۹۴) و به عنوان مهم‌ترین و اساسی‌ترین رابطه انسان توصیف شده است؛ زیرا ساختاری اولیه را برای بنا نهادن رابطه خانوادگی و تربیت کردن نسل آینده فراهم می‌سازد (جوادی، ۱۳۹۵). سلامت روابط زوجین و موفقیت آن‌ها در ایفای وظایف زناشویی، در درجه اول بر خود آنان، سپس فرزندان و در نهایت کارآمدی فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه تأثیرات مهمی دارد (سالاری فر، ۱۳۹۸).

ایفای وظایف زناشویی به طور مطلوب با قرار گرفتن هریک از زن و مرد در نقش متناسب خود، میسر می‌شود نقشی که با توانمندی‌های جسمی و روانی زن و مرد تناسب داشته باشد و تفاوت‌های طبیعی زن و مرد را در نظر بگیرد. شناخت توانمندی‌های متناسب با نقش‌ها و تفاوت‌های آن دو، زوجین را در انجام وظایفشان یاری می‌کند. پس سلامت خانواده بسیار وابسته به شناخت توانمندی‌ها، تفاوت‌ها و انجام وظیفه مطلوب در نقش‌هاست.

عدم شناخت تفاوت‌های طبیعی و توانمندی‌های متناسب با هر جنس تعاملات زن و مرد را با مشکلاتی مواجه می‌کند طبق پژوهش‌های انجام شده با عدم ایفای درست نقش‌ها، تعامل مثبت کاهش می‌یابد (فرهمند، فلک‌الدین، قربانی ۱۴۰۰) و زن و مرد با عدم شناخت از ویژگی‌های روحی، روانی و تکوینی در تعاملات خانواده و جامعه رفتارهای نامناسبی از خود بروز داده و

مشکلاتی را به وجود می‌آورند (تاجیک و صیدی، ۱۴۰۱). آسیب‌های به وجود آمده از کارکرد نادرست نقش‌ها منحصر به روابط زناشویی و تربیت فرزندان نیست بلکه ساختار خانواده و جامعه را تهدید می‌کند. از این‌رو، درک کیفیت فرایندهای ارتباطی بین زوجین، از مسائل مهم پژوهشی است (سمواتی و حسن‌زاده، ۱۴۰۲). بعضاً مفهوم خانواده، ساختار و کارکردهای آن از بسیاری جهات تحت تأثیر مکتب فمینیسم، دگرگون شده است و امروزه ما شاهد تنوعی از ساختارها تحت عنوان نهاد خانواده هستیم (غنی‌زاده بافقی و ورمزیار، ۱۴۰۰). همراهی رویکردهایی نظیر مبارزه با مردسالاری، برتری جوئی جنسیتی، با جنجال‌های تبلیغاتی در پی وضع قراردادهای اجتماعی خاص در جنبش‌های فمینیستی (عبداللهی، ریسی و انانی، ۱۴۰۰) و بسیاری از آرمانهای فمینیست‌ها از جمله دستیابی به حقوق برابر در حوزه‌های فردی، اجتماعی و ... در همه امواج و گرایش‌ها به واسطه نقش محوری زنان در خانواده به مفهوم این نهاد گره خورده است (غنی‌زاده بافقی و ورمزیار، ۱۴۰۰).

دین اسلام به عنوان عالی‌ترین راهنمای حیات بشری، بهترین هدایتگری و نظریه‌پردازی در مورد خانواده را انجام داده است (شاهدی و همکاران، ۱۴۰۱) و بر خلاف مساوات در اندیشه فمینیسم، عدالت استحقاقی را در نظر دارد که موجب سعادت خانواده و در نهایت جامعه می‌شود (رازقی، براتی و داداش‌نژاد، ۱۳۹۹). دیدگاه اسلام، به طبعی بودن ساختار خانواده بر اساس هدفمندی خلقت اهمیت می‌دهد. قرآن کریم به عنوان مهم‌ترین منبع اسلامی این دیدگاه را به خوبی تبیین می‌کند. در قرآن کریم زوجیت به عنوان نقطه آغازین خانواده، با پیوند میان دو جنس مخالف موجب سعادت و آرامش می‌شود (غنی‌زاده بافقی و ورمزیار، ۱۴۰۰) از مهم‌ترین اهداف اسلام، ثبات و پایداری روابط زوجین و کاهش تنش‌های آسیب‌زا است از این‌رو با برشمردن حقوق، مسؤولیت‌های اعضای خانواده، جایگاه و نقش آنان را تبیین کرده و همسران را به انجام وظایف خود و رعایت کردن حقوق یکدیگر موظف نموده است (نژادموسوی، ۱۳۹۵).

پشتیبانی از خانواده در برابر از هم گسیختگی و حفظ آن به عنوان معیاری برای پیشرفت، تمدن و تعالی مادی و معنوی انسان ضروری است (جوادی، ۱۳۹۵). شیوه گفتگوی همسران و نحوه برخورد با نیازهای یکدیگر و نیز تکوین نقش‌های مکمل می‌تواند به خوبی ثبات خانواده و انعطاف‌پذیری آن را برای سازگاری با شرایط متغیر پیش‌بینی کند (سالاری فر، ۱۳۹۸).

در حال حاضر نقش‌های اجتماعی زن و مرد جزء چالش برانگیزترین مسائل روز است که خانواده و اجتماع را تحت تأثیر قرار داده است. پژوهش‌های بسیاری از جمله: خواجه‌وند صالحی (۱۳۹۸)، شوانی محمود آباد (۱۳۹۷)، میرزایی (۱۳۹۶)، انهاری (۱۳۹۵) و یحیی پور و قربانی یاسور (۱۳۹۳)، اسمیت^۱ (۲۰۰۱) به نقش زن و مرد در تحکیم بنیان خانواده تأکید دارند. جهانی دولت آباد (۱۳۹۶) نقش‌های زناشویی را یکی از ابعاد پارادایم تعارضات زناشویی می‌داند که به مسئله قدرت و کنترل در زناشویی اشاره دارد و برای سنجش آن استفاده از یک مقیاس ترتیبی که اعتقاد کامل به «تفکیک جنسیتی نقش» در یک سمت و اعتقاد کامل به «تساوی جنسیتی نقش» در زندگی زناشویی در سمت دیگر آن واقع شده است، را لازم می‌داند. خان محمدی، غازی اصفهانی (۱۴۰۱) به بررسی تطبیقی قدرت و توزیع عادلانه آن میان زن و مرد در اندیشه فمینیست و رویکرد اسلام پرداختند. زارعی توپخانه، جان بزرگی و احمدی (۱۳۹۴) در بررسی رابطه ساختار قدرت مرد مقتدر در خانواده با عملکرد خانواده بر نقش ساختار قدرت، در کارآمدی خانواده، به سهم بودن هریک از زن و مرد در اداره خانواده و لزوم اقتدار بیشتر مرد اشاره کردند. جمشیدی، پورلیاوی، جان بزرگی و فردین (۱۳۹۴) در پژوهشی توانمندسازی کارکردی زوجین مبتنی بر رویکرد اسلامی را موجب بهبودی و ارتقای رضایت مندی زناشویی دانستند.

در نظر گرفتن تفاوت‌های جنسیتی که مبنای تفاوت نقش‌ها هستند نیز مبنای پژوهش‌های فراوانی قرار گرفتند. کوچک‌زاده و شهیدزاده (۱۳۹۹) در مقاله‌ای به عنوان ماهیت نقش اجتماعی زنان از منظر قرآن، اذعان می‌دارند که نقش زن و مرد برای رسیدن به مقاصد و اهداف جامعه مکمل یکدیگر است و ایفای درست هریک به نقش آفرینی طرف مقابل کمک می‌نماید. حسینی و ولایتی فاضل (۱۴۰۱) در مقاله خود از نقش زن و مجموعه‌ای از ویژگی‌های او مانند خوش‌زبانی، مهر ورزیدن و محبت کردن، خوش اخلاق و خوش رفتار بودن، دیندار بودن او، انجام مطلوب وظایف مادری خود و حفاظت از حقوق اعضای خانواده، به عنوان یکی از عوامل تحکیم نهاد خانواده یاد می‌کنند. از نظر فولادی (۱۳۹۷) نقش محوری خانواده از نظر کیفیت به عهده زن است. از نظر رسولی نژاد؛ حاج اسماعیل و رسولی نژاد (۱۳۹۶) زنان زنجیره اصلی توسعه هستند و بی‌توجهی به این امر جامعه و خانواده را به سمت عقب ماندگی سوق می‌دهد بر اساس پژوهش

1. R.Smit

خجسته (۱۳۸۷) هویت زنانه محصول تأثیر و تأثر جامعه، خانواده و جنسیت بریکدیگر است. از سوی دیگر، اثر نقش‌های جنسیتی در پژوهش‌های بسیاری قابل ملاحظه است از جمله: دوال^۱ (۲۰۲۳) بررسی تفاوت در نگرش جنسیتی؛ آسو، فوچی و منکارانی^۲ (۲۰۱۴) بررسی چهار رویکرد منابع نسبی، در دسترس بودن زمان، وابستگی اقتصادی، ایدئولوژی جنسیتی در ارتباط با کار در خانه و نقش جنسیتی؛ ریوارا گاریده^۳ (۲۰۲۲) شناسایی ارتباط علی بین آموزش و نگرش سستی نقش جنسیتی؛ روتلگ و آبرامز^۴ (۲۰۲۳) سلامت نوجوانان و اجتماعی شدن نقش جنسیتی، فرآیندی که از طریق آن نگرش‌ها و رفتارهای فرد بر اساس جنسیت شکل می‌گیرد؛ لی و کانگ^۵ (۲۰۲۳) فایده داشتن دو نقش شغلی و خانوادگی با توجه به بستر اجتماعی برای سلامت روان زنان؛ پاون بنگ، ری و کمار^۶ (۲۰۲۳) جنسیت در مدیریت و پژوهش‌های بسیار دیگر.

این در حالی است که یکی از چالش‌های فرهنگی اجتماعی فمینیسم تغییرات ساختاری در خانواده است. امروزه در غرب ایدئولوژی آزادی فردی بر مفهوم احساس وظیفه در برابر همسر، خانواده، فرزندان و جامعه غالب شده است. افزایش روزافزون طلاق، نتیجه قهری تغییرات اجتماعی؛ به خصوص سيطرة فمینیسم بر جامعه زنان بوده است (ربانی اصفهانی، یزدخواستی، ۱۳۹۴). در موج دوم، نگاه اکثریت فمینیست‌ها به خانواده انتقادی است. در این رویکرد خانواده نه تنها محور نیست بلکه ساختاری است که به باعث ظلم به زنان می‌شود (چراغی، ۱۳۸۷).

با توجه به اهمیت این مسأله، هدف پژوهش حاضر، دستیابی به این سؤال است که نقش اجتماعی زن و مرد با توجه به آیه ۳۴ سوره نساء چیست و تأثیر آن در تحکیم خانواده چگونه است؟

روش پژوهش

روش پژوهش، روش تحلیل کیفی است که با بررسی محتوای آیات قرآن کریم انجام می‌شود. بررسی محتوایی آیات قرآن کریم از روش‌های مختلفی انجام می‌شود یکی از این روش‌ها

1 Düval

2 Aassve و Fuochi و Mencarini

3 Rivera-Garrido

4 Rutledge و Abrams

5 Lee , Kang

6 Pavan Bang, Ray, Kumar

که در خود قرآن هم به آن توصیه شده روش تدبیر است^۱؛ این روش دارای انواع مختلفی است که با شیوه‌های متنوع، تدبیر در آیات را با سرعت و دقت بیشتری همراه می‌کند. در روش تدبیری با توجه به ظاهر آیات و بهره‌گیری از تفکر و تعمق در گزاره‌های استخراج شده از آیات و ارتباط آن‌ها با یکدیگر، تحلیل کلمات و دقت در مفاهیم و مصادیق لغات، بررسی پس زمینه آیات و فضای نزول سوره، ساختار سوره با در نظر گرفتن موضوعات مطرح شده در آن و ارتباط بین موضوعات سوره، ادبیات واژه‌ها و جمله‌ها و در نهایت روایات مرتبط با آیات به تحلیل آیات در جهت پاسخگویی به سؤال موردنظر پرداخته می‌شود.^۲ وجه تمایز روش تدبیر، استفاده از منبعی محکم و متقن با قابلیت پاسخگویی تمام نیازهای فردی و اجتماعی انسان^۳ و میزان کردن دریافت‌ها از آیات با روایات مرتبط و تفاسیر معتبر است. بهره‌مندی از روش‌های تدبیر برای پاسخ به سؤالات علمی مسیر نوپایی است که با توجه به ساختار علمی آن، تاکنون مقالات متعددی با این روش برای پاسخ به سؤالات گوناگون با رجوع به قرآن نگاشته شده و در نشریه‌های علمی پژوهشی به چاپ رسیده که از آن جمله است: "تبیین فرایند شکل‌گیری مفهوم استعداد مبتنی بر تحلیل شبکه واژگانی در قرآن" (ابوالحسنی و همکاران، ۱۳۹۹)؛ "روش شناسی کشف معنای افسردگی از قرآن" (فیاض، بهرامی احسان و اخوت، ۱۴۰۰)؛ "مدل مفهومی آسیب شناسی روانی مبتنی بر رشدنایافتگی از منظر قرآن کریم" (فیاض و همکاران، ۱۳۹۹)؛ "مدل نظری مداخله درمانی از منظر قرآن جهت کاهش درد افراد مبتلا به میگرن" (عمادی و همکاران، ۱۳۹۸).

در پژوهش حاضر از تدبیر کلمه‌ای، استفاده شده است، در تدبیر کلمه‌ای با استفاده از کتاب لغت، فهم دقیقی‌تری از کلمه در راستای غرض سوره به دست می‌آید از آنجا که کلمات از یک سو با حقایق و از سوی دیگر با مصادیق مرتبط هستند؛ در این تدبیر، چگونگی کشف ارتباط معانی کلمات با حقایق و نیز چگونگی کشف ارتباط مصادیق با معانی کلمات مد نظر است (اخوت، ۱۳۹۳).

۱- آیه ۸۲ سوره نساء، آیه ۲۹ سوره ص، آیه ۲۴ سوره محمد.

۲- انواع روش‌های تدبیر در قرآن در کتب پانزده جلدی روش‌های تدبیر در قرآن به قلم احمد رضا اخوت به تفصیل به رشته تحریر درآمده است.

۳- در تفسیر آیه ۸۹ از سوره نحل جمله "تبیانا لکل شیء" به بیان و توضیح همه چیز اشاره شده است (طباطبایی، ۱۳۷۴).

مراحل پژوهش

۱. تفصیل مسأله اصلی پژوهش، به سؤالات خردتر از جمله: نقش‌های زن و مرد در قرآن کریم چگونه بیان می‌شوند؟ و بروز متناسب نقش‌ها چه تأثیری در تحکیم روابط خانواده دارد؟
۲. بررسی همه سوره‌ها و آیات قرآن کریم و انتخاب سوره‌ای که درباره خانواده باشد و آیه‌ای که برای زن و مرد به طور مجزا وظایفی تعریف کرده است.
۳. بررسی واژگان محوری در آیه و بررسی هماهنگی سیاق آیات سوره با مفهوم آیه مورد نظر.
۴. بررسی و تبیین ریشه‌ها، لوازم و نتایج واژگان
۵. به دست آوردن ابعاد مختلف نقش‌های زن و مرد بر اساس ساختار وجودی (اخوت ۱۳۸۹).
۶. جمع بندی نتایج بدست آمده و تأثیر نقش‌های زن و مرد در تحکیم روابط در خانواده.

یافته‌ها

سوره نساء، سوره‌ای مدنی است که پس از تشکیل جامعه مدنی در مدینه توسط رسول گرامی اسلام نازل شده و به موضوعات و مسائل اجتماعی مربوط به روابط اجتماعی و خصوصاً روابط زن و مرد و باید و نبایدهای مربوط به آن می‌پردازد (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴) و به طور خاص در آیه ۳۴ نقش‌های اجتماعی زن و مرد را بیان می‌کند.

برای فهم دقیق مضامین سوره اطلاعاتی نسبت به ویژگی‌های زمان، مکان و عناصر نزول سوره لازم است و بدون داشتن این درک، فهم مضمون اصلی سوره، غرض و روح حاکم بر آن ممکن نخواهد بود. از سوی دیگر با استخراج مؤلفه‌های فضای نزول یک سوره و تعمیم آن، امکان استفاده از آن آیات، برای شرایط جدید نیز فراهم شود (اخوت ۱۳۹۳، ج ۲). بنابراین برای تدبیر در آیات و تبیین آن آیات در سوره نساء توجه به پس زمینه‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است. منظور از پس زمینه حوادث، فرهنگ‌ها و رسوم مختلف در شرایط مکانی و زمان نزول سوره است

۱- "الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالْصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِی الْمَضَاجِعِ وَاصْبِرُوهُنَّ فَإِنِ اطَّعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا".

(اخوت، ۱۳۹۳: ۱۱۲). با مروری به تفسیر المیزان می‌توان دریافت که در پس زمینه سوره نساء بی‌توجهی به حقوق زنان به عنوان یک انسان، ازدواج با زنان متعدد، ازدواج با زنان شوهردار، تجاوز و تعدی به حقوق مادی و معنوی زنان در هنگام فوت همسرانشان، ازدواج با زنان یتیم برای کسب مال آن‌ها و سپس رها کردن آن‌ها، بی‌توجهی به ارزش زن و زنده به گور کردن دختران و سلطه‌گری شدید نسبت به زنان جامعه از جمله نمودهای فرهنگی آن روزگار بود که البته یک موضوع جهانی بوده و در همه جوامع به نحوی این نوع مواجهه با زنان وجود داشت (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴: ۳۴۰-۳۴۳). آیات سوره مبارکه نساء در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، خانوادگی به اصلاح وضعیت موجود پرداخته است. در آیات ۳۲ تا ۳۵ سوره بعد از احکام مربوط به ارث و ازدواج، ضمن تأکید آن احکام، بعضی از احکام کلی را هم نتیجه می‌گیرد. احکامی که بعضی از خلل‌هایی که در معاشرت بین مردان و زنان رخ می‌دهد را، اصلاح می‌کند و نیز به موقعیت طبیعی هریک از زن و مرد اشاره دارد (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴: ۵۳۲ تا ۵۳۴).

از بررسی آیه ۳۴ چنین برداشت می‌شود: آیه مورد نظر نقش قوامون را برای مرد و صالحات، قانات و حافظات للغیب را برای زن معرفی می‌کند؛

مردان بر زنان قوامیت دارند زیرا خداوند برخی را بر برخی دیگر برتری داده است و نیز به دلیل انفاقی است که از مالشان دارند. قیم بودن مردان بر زنان یک وظیفه عمومی است که برای نوع مردان تعیین شده است و زندگی خانوادگی یکی از جنبه‌های آن است. زنان صالحات، قانات و حافظات للغیب هستند. حافظات للغیب به دلیل توان حفظی است که خداوند به آن‌ها عطا کرده است.

نقش‌های مردانه و زنانه

برای فهم نقش‌ها و ویژگی‌های آن مراحل زیر انجام گرفته است:

- بررسی لغوی واژه‌های آیه مورد نظر

- تحلیل واژه بر اساس لوازم معنایی آن

بررسی لغوی واژه‌های آیه

- قوام مبالغه از قیام است، قیام به معنی ایستادن، محافظت و اصلاح (ابن منظور ۱۴۱۴ق، ج ۱۲: ۴۹۶) ایستادن و انجام دادن عمل مادی یا معنوی است (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۹). قوام من العیش به معنای حمایت کردن و غنی کردن دیگری است (فراهیدی، ۱۴۱۰ق، ج ۵: ۲۳۱). کسی که مسئول قیام به امر شخصی دیگر است (طباطبایی ۱۳۷۴، ج ۴) قائم به امر و سرپرست (قرشی، ۱۳۷۱، ج ۷: ۴۷) قوام بر زن در تدبیر امور و رفع احتیاجاتش، اشراف دارد (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۹).
- فضل ضد نقص (ابن منظور، ۱۴۱۴، ج ۱۱: ۵۲۴) به معنای زیادت است (فراهیدی، ۱۴۱۰، ج ۷: ۴۳). در آیه مذکور به فضیلتی ذاتی از نوع تمکن، مال، جاه و نیرو اشاره دارد (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق: ۶۳۹) و نیز توانایی است که مسؤولیت ایجاد می‌کند (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۹).
- نفق به معنای تمام شدن چیزی است که در جریان باشد و منظور از انفاق بخشش مال یا چیز دیگری به صورت اجباری یا اختیاری است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق: ۸۱۹). بما انفقوا به موقعیت‌هایی اشاره دارد که می‌توان انفاق کرد. انفاق در جایی است که شکاف اجتماعی وجود داشته باشد (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۱۲: ۲۰۶).
- معیشت مشتق از عیش است، به معنی آنچه که انسان با آن زندگی می‌کند (فراهیدی، ۱۴۱۰ق، ج ۲: ۱۸۹) و آن شامل آذوقه و هر چیز دیگری است (طباطبایی، ۱۴۰۲: ۲۱۳) بنابراین منظور از معیشت، زندگی با سهولت و آرامش است که مجموعه مسائل زندگی را دربرمی‌گیرد.
- با توجه به معنی انفقوا موقعیت‌هایی که انسان می‌تواند انفاق کند حیطة قوامیت است؛ مثل: امنیت، مسائل اقتصادی، جنگ، مسائل عاطفی، بیماری و

- با توجه به "بما فضل الله بعضهم علی بعض" افراد به نسبت فضل و توان انفاقی که دارند می توانند قوأم دیگری باشند.

پس می توان گفت: قوامیت وظیفه ای است که به واسطه آن مردان شرایط زندگی راحت و آرام را در کلیه امور برای زنان تدبیر می کنند.

- صالحات از ریشه صلح، مقابل فساد است (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۲: ۵۱۶؛ فراهیدی، ج ۳: ۱۱۷) مصلح در اعمال و امور (فراهیدی، ۱۴۱۰، ج ۳: ۱۱۷) صلاح و فساد نقیض هم هستند صلاح باعث از بین بردن فساد می شود همچنان که با تحقق فساد صلاح منتفی می شود در واقع صلح چیزی است که در ذات یا رأی یا عمل از فساد مصون بماند ولی بیشتر در عمل کاربرد دارد و نیز صلاح با سیئه جمع نمی شود سیئه مقابل حسن، چیزی است که در ذات خود نیکو شمرده نمی شود و نوعی نقص و اختلال و فساد محسوب می شود (مصطفوی، ۱۳۶۰).

- قانتات اسم فاعل از مصدر قنوت و قنوت به معنای طاعت (فراهیدی، ۱۴۱۰ق، ج ۵: ۱۲۹) طاعت همراه با خضوع (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق: ۶۸۴؛ مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۹: ۳۲۳) دوام طاعت (قرشی، ۱۳۷۱، ج ۶: ۴۱) خضوع، تواضع همراه با تسلیم و طاعت، عمل به وظیفه همراه با رغبت و خضوع است، بنابراین منظور از خضوع در قنوت شدت آن است. و با توجه به اینکه قنوت هم تکوینی و هم ارادی است وقتی منظور از قانت، افراد سالم و عاقل باشند، شعور و توجه نسبت به عمل اهمیت دارد (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۹: ۳۲۳). در تواضع، فروتنی و افتادگی و اینکه فرد خود را در مرتبه پایین تری قرار دهد شرط است پس فرد محدودیت ها و نیازهای خود را می شناسد و شناخت خوبی نسبت به بی نیازی و رافع نیاز بودن خدا دارد و در صورتی با رغبت و علاقه تسلیم اوامر خداست که نوعی محبت و دلدادگی در او به وجود آمده باشد.

- حافظات از ریشه حفظ، مقابل فراموشی که تعهد و عدم غفلت است (فراهیدی، ۱۴۱۰، ج ۳: ۱۹۸؛ ابن منظور، ۱۴۱۴ق) نگهداری و مراقبت (قرشی، ۱۳۷۱، ج ۲: ۱۵۵؛ مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۲: ۲۵۲)

- غیب در مقابل شهادت است و منظور چیزی که حاضر نیست ممکن است مکان باشد یا چیزی که از حواس ظاهری پنهان است و یا علمی و یا معرفتی باشد (مصطفوی، ۱۳۶۰، ج ۷: ۲۷۹).

- منظور از حافظ للغیب این است که همه چیزهایی که متعلق حق شوهران است در غیاب شوهران حفظ می‌کند (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۴). پس غیب می‌تواند ارزش‌های حقیقی باشد یا اسرار همسر باشد که از دید دیگران پنهان است یا منظور عدم حضور همسر باشد که در غیاب او، کیان خانواده حفظ شود.

تحلیل واژه براساس لوازم معنایی آن

برای فهم دقیق تر قوامیت، صالحات، قانتات و حافظات للغیب، می‌توان مؤلفه‌های آن را بر اساس تحلیل عقلی به دست آورد و آن را تحلیل کرد. تحلیل عقلی واژه، یکی از خرده روش‌های تدبیر کلمه ای (اخوت، ۱۳۹۳، ج ۳) است. تحلیل عقلی به این اشاره دارد که در کنار این که می‌توان معنی یک واژه را از کتب لغت استفاده کرد می‌توان آن را به مقدمه، لازمه و نتیجه تفکیک کرد مقدمات به لوازمی گفته می‌شود که قبل از تثبیت کلمه و تحقق معنا باید وجود داشته باشد، منظور از لوازم مواردی هستند که توأم با تحقق مفهوم می‌بایست وجود داشته باشد و منظور از آثار آن است که هرگاه معنایی در خارج تحقق یافت، موجب می‌شود تا در اثر تحقق آن، حتما اتفاقات دیگری نیز رقم بخورد. هسته اصلی این تحلیل عقلی کتب لغت است ولی به واسطه تفکر و تحلیل، معنای آن توسعه پیدا کرده و به مقدمه، لازمه و نتیجه تفکیک می‌شود. برای مثال واژه ذهب به معنای آمدن است که مقدمات آن فراهم شدن اسباب آمدن است، لوازم آن تغییر و تحولاتی در شیء برای رسیدن به مقصد است و نتیجه آن رسیدن به مقصد است.

با این کار می‌توان مقدمات، لوازم و نتایجی را برای قوامون، صالحات، قانتات و حافظات للغیب به دست آورد. و نیز معنای فرایندی واژه را مشخص کرد. منظور از معنای فرایندی معنایی از واژه است که با توجه به مقدمه، لازمه و نتیجه آن به دست می‌آید (اخوت، ۱۳۹۰).

جدول شماره ۱: لوازم معنایی نقش‌ها و معنای فرایندی واژه‌ها را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۱: لوازم معنایی نقش‌ها و معنای فرایندی واژه‌ها

واژه	مقدمه	لازمه	نتیجه
قوامون	فضل (توان جسمی)، توان انفاق مالی، موقعیت انفاق، شناخت نیازهای دیگری، توان تدبیر، آگاهی نسبت به وظیفه	انفاق، رفع نیازهای دیگری، بروز فضل، تدبیر امور، تکیه گاه بودن، محکم بودن	ثبات، ارتقاء دیگری، آرامش دیگری، رفع نیازهای دیگری، تحرک آفرینی، پایداری
معنای فرایندی قوام در خانواده:			
مردی که با استواری و با هدف حرکت و قیام همسرش در جهت رشد و رفع نیازهای او تلاش می‌کند.			
صالحات	شناخت و علم نسبت به درستی، میل به خوبی	عمل بر اساس مبناهای درست، نموده‌های شایسته	سازندگی، مورد پذیرش خداوند
معنای فرایندی صالحات در خانواده			
صالح آن زنی است که بر اساس شناخت و آگاهی که نسبت به خوبی و درستی دارد، بر اساس مبناهای درست عمل کرده و بروزات شایسته دارد و در نتیجه مورد رضایت خداوند قرار گرفته و موجب سازندگی می‌شود؛ زن صالح این ویژگی‌ها را در همه عرصه‌ها به خصوص خانواده داراست یعنی باید‌ها و نبایدها را در ارتباط با همسر خود دانسته و بر اساس آن‌ها عمل می‌کند و بروزات شایسته در جهت سازندگی خانه و خانواده دارد.			
قانتات	شناخت عظمت خدا، شناخت اوامر و نواهی	تمرکز توجه به صفات خدا، خضوع، تسلیم، اشتیاق، عمل به وظیفه، محبت و دلدادگی به خدا	دلدادگی به خدا، توجه به دیگران به خاطر توجه به خدا
معنای فرایندی قانتات در خانواده			
زنی که بر اثر شناخت عظمت خداوند، نسبت به او توجه عمیق داشته و در همه اعمال و رفتارها و واکنش‌های خود این ارتباط و توجه عمیق به خداوند را نشان می‌دهد و در اثر این دلدادگی حال خوبی دارد. این ویژگی در خانواده موجب می‌شود تا زن در ارتباط با همسرش همواره رضایت خدا را در نظر داشته باشد و حوادث و مشکلات در او ناراحتی و گرفتگی ایجاد نکند، چون از منبع غنی دیگری تغذیه می‌شود و همه اعمال و رفتار خود را به خاطر جلب رضایت خدا انجام می‌دهد حتی اگر در ارتباط با همسرش اوضاع بر وفق مرادش نباشد.			

حافظات للیغ	اقتضاداشتن برای اتصال به غیب، اعتقاد به غیب، پذیرش حفظ، آمادگی داشتن برای حفظ کردن، قدرت حفظ	اتصال به غیب، قدرت نگهداری غیب، توان مراقبت و حفظ در غیب، استمرار در حفظ کردن	در حفظ بودن، اعتماد، امنیت
معنای فرایندی حافظات للیغ در خانواده حافظ دو معنا دارد: حافظ در معنای نگهداری: آن کسی است که غیب خانواده و اسرار خانواده را حفظ می کند حافظ در معنای مراقبت: آن کسی است که نسبت به نواقص خانواده کوشاست و در جهت رفع آن ها می کوشد. (حقایق از جنس غیب هستند و حافظات للیغ آن کسی است که حافظ حقایق است و حقایق را حفظ می کند و حفظ کردن نیز به معنای جاری کردن در عمل است. حال این حفظ غیب در زندگی چه در حضور همسر و چه در غیبت او اهمیت می یابد ولی در غیبت او خانواده بیشتر نیاز به این قدرت حفظ دارد.)			

۲- تحلیل سطوح و ویژگی های نقش های مردانه و زنانه

با توجه به سیاق آیات، قوامون، صالحات، قانات و حافظات للیغ ویژگی های عام هستند در حقیقت جامعه از زنان و مردانی تشکیل شده که لازم است با این ویژگی های مطلوب بایگدیگر تعامل مطلوب داشته باشند. پس تحلیل این صفات اهمیت دارد.

تحلیل سطوح سه گانه نقش های زنانه

با توجه به اینکه هر کدام از این واژه ها، شمول معنایی گسترده ای دارند در واقع می توان سطوح مختلفی را برای معانی این ها در نظر گرفت. این سطوح با توجه به بسترهای زندگی و مصادیق مختلفی که این معانی می توانند در آن ها صدق کنند مشخص می شوند.

جدول شماره ۲. نقش های زنانه با سطوح سه گانه آن

نقش های زنانه	سطح اول	سطح دوم	سطح سوم
حافظات للیغ (غیب آن چیزی است که از نظر و چشم پنهان است)	در سطح حقایق جاری کردن حقایق در خانواده	در سطح اسرارخانواده حفظ اسرار خانواده	در سطح نبود شوهر نگهداری خانواده

نقش‌های زنانه	سطح اول	سطح دوم	سطح سوم
صالحات	صالحیت به معنای عام بر مدار هدایت	انجام امور خیر نسبت به همسر	صالح بودن در جامعه و نسبت به مردم
قانتات	توجه مطلق به خدا	اطاعت از همسر	عدم توجه به کسی در خارج از خانه و انحصارگرایی محبت نسبت به همسر

تحلیل مؤلفه‌های سه گانه نقش مردانه

جدول شماره ۳. نقش مردانه با مؤلفه‌های سه گانه آن

نقش قوامون (صیغه مبالغه از قیام)	مؤلفه اول (صفت اهل کار و قیام بودن)	مؤلفه دوم (برای دیگری)	مؤلفه سوم (مبالغه است پس استمرار دارد)
صفتی که هم برای خودش و هم برای دیگری، بیش از حد اتفاق می‌افتد	به قیام رساندن خود	به قیام رساندن دیگری	استمرار در قیام برای خود و دیگری

ویژگی‌های نقش‌های مردانه و زنانه

جدول شماره ۴. ویژگی‌های نقش مردانه با توجه به مؤلفه‌های سه گانه

مؤلفه‌های قوامون	ویژگی‌ها
اهل کار و قیام (عرضه داشتن)	اهل قیام یعنی اینکه آماده برای اقدام باشد، یعنی متناسب با شرایط روزمهارت‌های مورد نیازش را کسب کند و برای یادگرفتن حرفه و یا کاری که لازم دارد، اقدام کند. شرایط روز را بداند و با پیش بینی شرایط آینده، برای احتیاجات آتی برنامه ریزی کند. توان‌های خود را ارزیابی کرده و در پرورش آن توان‌ها از جمله سلامت جسمی و روانی اهتمام داشته باشد.
فراهم کردن زمینه‌های قیام دیگران	نسبت به همسر، خود را مکلف و مسؤول بداند. نیازهای فردی و اجتماعی همسرش را تشخیص دهد و برای رفع آن نیازها

ویژگی‌ها	مؤلفه‌های قوامون
تلاش مداوم داشته باشد. توان‌های همسر خود را ارزیابی کرده و در پرورش آن توان‌ها از جمله سلامت جسمی و روانی اهتمام داشته باشد. زمینه‌های رشد همسر را با توجه به استعدادها و شناسایی کند. در شناسایی مشکلات جامعه و خانواده خود کوشا باشد و هر جا که لازم بود اقدام کند.	
در تشخیص و تأمین نیازهای همسر کوتاهی نکند. در تأمین نیازهای مالی همسر بکوشد، هزینه‌های مالی زندگی را به عهده بگیرد و برای آسایش خانواده تلاش کند. تدبیر مالی داشته باشد، بداند اموالش را چگونه مدیریت می‌کند که همسرش در رنج و سختی نیفتد. در تأمین نیازهای امنیتی همسر بکوشد، و برای آسیب‌های احتمالی تدابیر لازم راداشته باشد. در تأمین نیازهای عاطفی همسر بکوشد و بتواند مهر و محبت خود را بروز دهد. به نیاز جنسی همسر توجه داشته باشد. نیازهای معنوی همسر خود را بشناسد و برای ارتقاء معنویت، برنامه داشته باشد. برای ارتقاء و رشد همسر، با از خود گذشتگی از قدرت جسمی و مالی خود استفاده کند. توان مدیریت مسئولیت‌هایش در جامعه و خانواده را داشته باشد. مسئولیتش در جامعه مانع از رسیدگی به امور منزل نباشد و بالعکس.	اقدام عملی داشتن نسبت به اقتضا دیگران

ویژگی‌های زن در صفات صالحات، قناتات و حافظات للغب به صورت درهم تنیده با هم ارتباط دارند، و تعامل آن‌ها در زنان اهمیت دارد.

جدول شماره ۵. ویژگی‌های نقش زنانه با توجه به سطوح سه گانه

نقش‌های زنانه	سطوح	ویژگی‌ها
صالحات	بر مدار هدایت بودن	برای دستیابی به توان درک بالا، سعی در پرورش فکر
درک و فهم نسبت	انجام امور خیر به نسبت	دارد؛

نقش‌های زنانه	سطوح	ویژگی‌ها
به موقعیتهای مکانی و زمانی در سه سطح	همسر صالح بودن در جامعه و به نسبت مردم	با تقویت درک و فهم خود، قدرت تشخیص افکار مخرب و آسیب‌زا را از افکار سازنده دارد؛ موقعیتهای مختلف را شناسایی کرده و عملکرد متناسب با آن موقعیت را تشخیص دهد؛ در مواقع مختلف، توانایی اولویت‌بندی کارها را برای عملکرد بهینه داشته باشد؛ توان تشخیص رفتارهای نادرست را از رفتارهای درست دارد؛ با رفتار مناسب نسبت به موقعیتهای مختلف، سبب سازندگی و اصلاح می‌شود. با مهارت‌های گوناگون رفتاری و کلامی متناسب با شرایط، بهترین شیوه‌ها را داشته باشد. نسبت به رعایت حقوق دیگران اهتمام دارد. در شرایط زندگی سخت با صبر و تحمل، بتواند از فکر سازنده و عملی شایسته بهره‌برد. در شرایطی که زندگی دچار فراز و نشیب شود؛ حتی زمانی که همسر ضعیف دارد، با برنامه‌ریزی مناسب از آسیب جلوگیری کند. برای دستیابی به بهترین نتیجه بر انجام وظایفش مداومت دارد، بنابراین کارها را نیمه‌کاره رها نکند.
قائتات ارتباط با خدا در سه سطح معنی‌پیدا می‌کند	توجه مطلق به خدا	تمرکز توجه‌اش به سمت خداست، بنابراین گرفتار منیت و خودبینی نمی‌شود. شناخت خوبی نسبت به عظمت خدا دارد، با این شناخت ارتباط نیازهای خود را با خدا تشخیص می‌دهد. در هر موقعیتی به وظیفه‌ای که خدا تعیین کرده است فکر می‌کند بنابراین نسبت به پیش‌آمدهای روزگار تسلیم است و در سختی‌ها جزع و فزع نمی‌کند و کنترل خود را از دست نمی‌دهد.

نقش های زنانه	سطوح	ویژگی ها
		محدودیت های زندگی را به عنوان ابتلاء می پذیرد و آن را مانع رشد توانایی های خود نمی بیند. وظایفش را با رغبت و اشتیاق انجام می دهد. طبیعی است که این رغبت و اشتیاق باعث شادی و نشاط او شود و اثرات شادی بخشی بر خانواده داشته باشد. با توجه به دلدادگی که نسبت به خدا دارد، در روابط میان فردی، به رضایت خدا اهمیت می دهد بنابراین: به نظرات بی مبنای دیگران بی توجه است. از خودگذشتگی می کند؛ توقع قدردانی و تشکر ندارد به دلیل ندیدن تلاش هایش و تشکر نکردن رنجیده خاطر نمی شود. می تواند اشتباهات دیگران را نادیده بگیرد و برای خطاهای دیگران زندگی را به کام خود و خانواده تلخ نکند.
	اطاعت از همسر	در شناخت وظیفه ای که خداوند برایش نسبت به همسر معین کرده کوتاهی نمی کند و نسبت به آن شوق و رغبت دارد. به بهترین وجه نقش زنانگی خود را که خداوند تعیین کرده می پذیرد و مدیریت مرد را قبول دارد.
	عدم توجه به کسی در خارج از خانه و انحصارگرایی محبت نسبت به همسر	محبتش را منحصر به همسر خود می کند بنابراین همسر خود را با دیگران مقایسه نمی کند.
حافظات للغیب: در هر سطحی از غیب به عملکرد به موقع فرد در حوادث معطوف	حقایق	در حفظ ارزش های حقیقی و جاری کردن آن ها در زندگی کوشا است.
	اسرار خانواده	در صورت عدم حضور همسر حافظ اسرار همسر است و این را وظیفه ای از طرف خدا می داند. در غیاب همسر حقوق مادی و معنوی او را حفظ می کند.

نقش‌های زنانه	سطوح	ویژگی‌ها
می‌شود		وقتی همسرش حضور ندارد؛ حرمت همسرش را در مقابل خانواده خود، فرزندان و دیگران نگه می‌دارد و نیز در خرج کردن هزینه‌های زندگی دقت می‌کند و منابع مالی را بیهوده هدر نمی‌دهد. در حفظ اسرار همسر کوشاست. برای رفع مشکلاتش از افراد بی صلاحیت مشورت نمی‌گیرد و اسرار زندگی را فاش نمی‌کند.
	نبود همسر	برای جلوگیری از آسیب‌هایی که ممکن است در غیاب همسر به خانواده و یا فرزندان وارد شود تلاش می‌کند. اگر همسر توانایی حضور در نقش خود را ندارد یا ضعیف عمل می‌کند، با تقویت توان جسمی و روحی خود، مانع آسیب به خانواده می‌شود. اگر همسر قدرت تأمین نیازهای او از جمله نیاز جنسی را ندارد، خود را از آسیب حفظ می‌کند.

۳- استخراج شواهد روایی برای یافته‌های آیات و تحلیل ابعاد وجودی نقش‌ها

استخراج شواهد روایی برای یافته‌ها

قوامون: قوام مستلزم شناخت فرد از رشد و تعالی و تلاش مستمر و به موقع در رفع نیازهای فردی و اجتماعی همسر برای دستیابی به رشد است. مرد برای رسیدن به این شناخت لازم است با اتصال به منبعی متقن و محکم ساختار تشخیصی مناسبی در جهت شناسایی نیازها دریافت کرده باشد، تحت تأثیر افکار دیگران جو زده نشود بلکه به استحکام و استقلال فکری خوبی رسیده باشد و توانسته باشد خود را از وابستگی‌هایی که فکر و عمل او را در گیر می‌کند و مانع مسئولیت‌پذیری اومی شود، برهاند؛ در این صورت می‌تواند در انجام کارها با سرعت تدبیر کند و هر مسئولیتی را به موقع و به دور از کندی و عجله پیش ببرد. درباره وظیفه مرد نسبت به همسر و رفع نیازهای او احادیث متعددی آورده شده از جمله: امام صادق علیه السلام فرمودند: "المؤمن زعيم اهل بيته، شاهد عليهم ولايتهم" (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۶۴: ۷۱؛ طبرسی ۱۳۸۵، ج ۱: ۹۹)، ألا کلکم راع و

کلکم مسئول عن رعیته فالأمر علی الناس راع و هو مسئول عن رعیته و الرجل راع علی أهل بینه و هو مسئول عنهم فالمرأة راعیه علی أهل بیت بعلمها و ولده و هی مسئوله عنهم (ورام، ۱۴۱۰، ج ۱: ۶)، امام صادق علیه السلام فرمودند: قلت من الذی اجیر علیه و تلزمنی نفقته، قال: الوالدان و الوالد و الزوجه" (ابن بابویه ۱۳۶۲، ج ۱: ۲۴۸، صدوق، ۱۳۹۳، ج ۱: ۳۴۱). امام علی علیه السلام فرمودند: "یا کَمیلُ، مُرْ أَهْلَکَ أَنْ یُروِحُوا فی کَسْبِ المَکَارِمِ، ویدلجوا فی حاجه من هو نائم" (حرعاملی، ۱۴۰۹، ج ۱۶: ۳۵۴؛ دشتی، ۱۳۸۹، حکمت ۲۵۷). رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: "من اتخذ زوجة فلیکرمها" (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱: ۴۱۲). حضرت علی علیه السلام: "اذا ارادَ احَدُکُم انْ یأتیَ زَوْجَتَهُ فَلَا یَعْجَلْهَا فَانَّ لِلنِّسَاءِ حَوَائِجَ". (ابن بابویه، ۱۳۶۲، ج ۲: ۶۳۷).

صالحات: زن صالح با اهتمام در پرورش فکر و اصلاح رفتار خود، توانایی تشخیص اولویت‌ها و بروز رفتارهای شایسته را دارد، در صورتی فرد به این پختگی رفتار می‌رسد که توان تحمل و صبر در گذر از بعضی موقعیت‌ها را کسب کرده و با ایمان به وعده‌های خدا در مورد آنچه عمل می‌کند پایداری لازم تا حصول نتیجه را داشته باشد.. رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ الزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ (نوری، ۱۴۰۸، ج ۲: ۴۵۱). امام رضا علیه السلام فرمود: مَا أَفَادَ عَبْدٌ عَبْدَهُ خَيْرًا مِنْ زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ إِذَا رَأَاهَا سَرَّتَهُ وَإِذَا غَابَ عَنْهَا حَفِظَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ. (حرعاملی، ۱۴۱۶، ج ۲۰: ۲۰).

قائتات: قانت، شناخت خوبی از خدا دارد می‌داند خدا در زندگی اش حضور دارد، تمام نیازهایش را در هر لحظه می‌بیند و به طور شایسته ای آن‌ها را تأمین می‌کند؛ بنابراین تمام توجه و تمرکزش به صفات خدا معطوف است، با شوق و رغبت از خدا امرپذیری دارد. این شوق و رغبت نشان از محبت و دلدادگی او نسبت به خداست. در برابر نقشی که خدا برایش قرار داده تسلیم و فروتن است. با این اوصاف منیت و خودخواهی در او وجود ندارد و می‌تواند در شرایطی که لازم باشد برخلاف خواسته خود عمل کند، منافع دیگری را بر منافع خود ترجیح دهد و محدودیت‌ها و نیازهای خود از جمله غم و شادی را به خوبی مدیریت کند و با درخواست‌های بیجا و ابراز نارضایتی زندگی را به کام خود و دیگران تلخ نمی‌کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: اَيُّمَا امْرَأَةٍ لَمْ تَرْفُقْ بِزَوْجِهَا وَ حَمَلَتْهُ عَلَى مَا لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ وَ مَا لَا يَطِيقُ، لَمْ تُقْبَلْ مِنْهَا حَسَنَةٌ وَ تَلَقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ عَلَيْهَا غَضَبَانُ (ابن بابویه، ۱۴۱۱، ج ۴: ۱۶؛ مجلسی، ۱۳۶۸-۱۴۰۳ ج ۱۰۰:

(۲۴۴) و نیز فرمودند: ایما امرأه ادخلت علی زوجها فی أمر النفقه و کلفتها ما لا یطبق، لا یقبل الله منها صرفا و لا عدلا، الا ان تتوب و ترجع و تطلب منه طاقته (طبرسی، ۱۴۱۲: ۲۰۲) و نیز فرمود: کَیْسَ لِلْمُتَّكِبِرِ صَدِیقٌ (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰، ج ۱: ۵۵۷) و فرمود: أَمَقَّتِ النَّاسِ الْمُتَّكِبِرُ (ابن بابویه، ج ۴: ۳۹۵؛ مجلسی، ۱۴۰۳-۱۳۶۸، ج ۷۰، ص ۲۳۱).

حافظات للغیب: یکی دیگر از نقش های زنانه حافظات للغیب است. حافظ للغیب زنی است که در صورتی که همسر حضور ندارد از آسیب های احتمالی به خانواده جلوگیری می کند و در حفظ ارزش های خانواده می کوشد. چنین زنی لازم است شناخت خوبی نسبت به محدوده حفظ خود داشته باشد با توجه به این امر که هوشیاری او باعث توفیقات فراوان و جلوگیری از آسیب های متعدد به خانواده می شود و البته بداند که خداوند حافظ حقیقی و اثرگذار اصلی است و این وظیفه ای است که خداوند بر عهده او قرار داده است که در انجام آن دوام و پایداری و کسب پیش زمینه های آن از قبیل توان جسمی، قدرت پیش بینی، کسب مهارت ها، توانایی مقابله با آسیب ها و ... لازم است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: یا علی أربعة من قواصم الظهر... و زوجة یحفظها زوجها و هی تخونه. (ابن بابویه، ۱۳۶۲، ج ۱: ۲۰۶) و نیز فرمودند: ثلاثة هن أم العواقر... و امرأة ان حضرتک آذتک و إن غبت عنها خانتک (فیض کاشانی ۱۴۱۷ق؛ ج ۲: ۱۰۱). أَلَصَّمْتُ حُكْمٌ وَالسُّكُوتُ سَلَامَةٌ وَالْكِتْمَانُ طَرَفٌ مِنَ السَّعَادَةِ" (مجلسی، ۱۳۶۴، ج ۲: ۵۸). حضرت علی علیه السلام فرمودند: جَمْعُ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي كِتْمَانِ السِّرِّ وَمُصَادَقَةِ الْأَخْيَارِ، وَ جَمْعُ الشَّرِّ فِي الْإِذَاعَةِ وَمُؤَاخَاةِ الْأَشْرَارِ" (مفید، ۱۴۱۲ق، ج ۱: ۲۱۸).

تحلیل ابعاد وجودی نقش ها

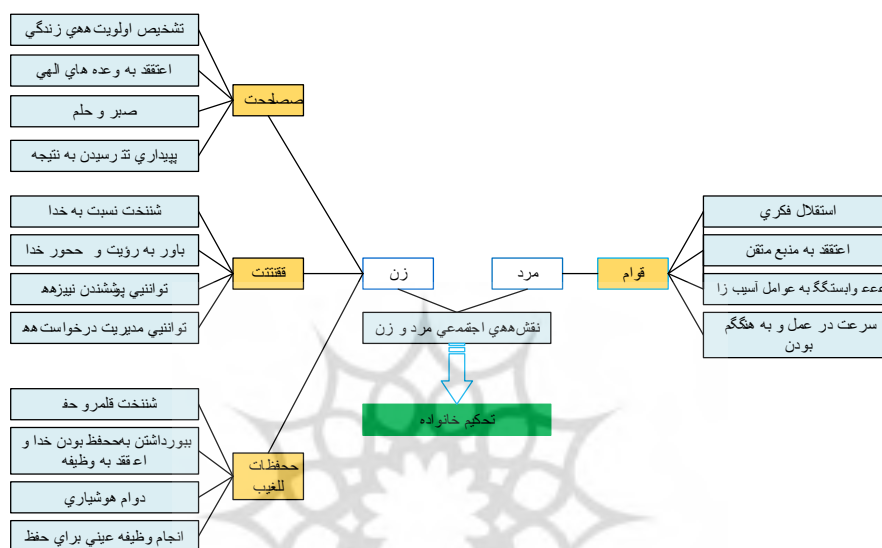
برای مشخص کردن ابعاد مختلف نقش های زنانه و مردانه لازم است آن ابعاد بر اساس ساختار انسان در قرآن مشخص شود. این ساختار در مطالعات قبلی در کتاب تبیین عناصر ساختار وجودی انسان جهت نیل به تزکیه نفس با توجه به آیات و روایات اهل بیت (علیهم السلام) (اخوت، ۱۳۸۹) تبیین شده است و در پژوهش های قبلی از جمله طراحى مدل اکتشافی اختلال افسردگی از منظر قرآن کریم و بررسی اثربخشی الگوی درمانی مبتنی بر آن (فیاض ۱۳۹۶)، ارائه الگوی پیشنهادی برای اختلالات روان شناختی مبتنی بر مفاهیم قرآنی (فیاض، ۱۴۰۱) استفاده شده است. بنابراین ابعاد نقش های زنانه و مردانه بر اساس ساختاری همگن با قرآن به دست آمده است.

جدول شماره ۵. ابعاد نقش‌های زنانه و مردانه مبتنی بر ساختار وجودی انسان به صورت ایجابی و سلبی

نقش / ابعاد	قوام	صالحات	قائنات	حافظات للغب
تشخیصی اندیشه‌ای (ایجابی)	استقلال فکری از جامعه با رجوع به منبع راسخ و محکم	تشخیص اولویت‌های زندگی بر اساس منبع معتبر و محکم الهی	شناخت خدا	شناخت قلمرو و محدود حفظ
تشخیصی اندیشه‌ای (سلبی)	وابستگی فکری	ناتوانی در تشخیص اولویت‌های زندگی	عدم شناخت نسبت به خدا	عدم شناخت از محدوده حفظ
باوری توجیهی (ایجابی)	اعتقاد به منبع راسخ و محکم	اعتماد به وعده‌های الهی	باور به رؤیت	باور داشتن به حافظ بودن خدا و اعتقاد به وظیفه
باوری توجیهی (سلبی)	عدم اعتقاد به منبع معتبر و محکم الهی	باور نداشتن وعده‌های الهی	باور نداشتن به رؤیت	باور نداشتن اراده خدا در حفظ و اعتقاد نداشتن به وظیفه خود
صفتی شاکله‌ای (ایجابی)	عدم وابستگی به عوامل آسیب‌زا	صبر و حلم	توانایی پوشاندن نیازها	دوام هوشیاری
صفتی شاکله‌ای (سلبی)	وابستگی به عوامل آسیب‌زا	بی صبری، جزع و فزع، عجله کردن	عجله در رفع نیازها	ناهویشیاری
رفتاری (ایجابی)	سرعت در عمل و به هنگام بودن	پایداری تا رسیدن به نتیجه	توانایی در مدیریت درخواست‌ها	انجام وظایف عینی برای حفظ
رفتاری (سلبی)	دارای عجله و کندی در عمل	پیگیری نکردن کارها	درخواست‌های بی جا	کوتاهی در وظایفی برای حفظ

هرچه این ابعاد در نقش مردانه و زنانه قوت بیشتری داشته باشند توانایی بروز نقش مردانه و یا نقش زنانه بالاتر می‌رود و باعث تعادل در رابطه و تحکیم خانواده می‌شود. سستی و اختلال در

هر کدام از این ابعاد باعث کاهش توانایی بروز نقش‌هاست و در نتیجه عاملی برای اختلاف و تهدیدی برای ثبات و تعادل در رابطه می‌شود که در جدول به صورت سلیبی نمایان شده است.

نمودار شماره ۱. نقش‌های اجتماعی زن و مرد و ابعاد چهارگانه آن‌ها

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در تحلیل و تبیین می‌توان گفت تعاملات افراد، متأثر از نقش‌ها و ویژگی‌های مختص به آن است. آیه ۳۴ سوره نساء در صدد تبیین مسوولیت مردان نسبت به زنان در جامعه، توصیف ویژگی‌های مطلوب زنان و مواجهه موثر با اختلافات زناشویی مثل نشوز زن و برخورد موثر مرد با آن بدون ظلم و تعدی بر آنان است. این موضوعات موجب افزایش حس مسوولیت‌پذیری مردان نسبت به زنان در جامعه بوده، نگاه مثبتی را در زمینه صفات مطلوب و ظرفیت‌های انسانی نسبت به زنان در آن‌ها ایجاد می‌کند و همچنین مردان را از تعدی و ظلم نسبت به زنان به‌هنگام بروز اختلاف و نارضایتی باز می‌دارد.

بنابراین پذیرش نقش‌ها و نهادینه شدن ویژگی‌های آن، روابط سالم و سازنده زوجین و در نتیجه رشد و تعالی خانواده و جامعه را رقم می‌زند. فقدان ویژگی‌ها و یا کم رنگ شدن آن‌ها سلامت رابطه زوجی و در نتیجه سلامت خانواده و جامعه را تهدید می‌کند. در نتیجه اختلال در کارکرد نقش‌های زن و مرد یکی از عوامل ریشه‌ای است که خانواده را دچار تزلزل می‌کند و بسیاری از عوامل آسیب‌زای دیگر از آن ناشی می‌شود. بر این اساس رابطه‌ای پایدار و بدون تعارض است که زوجین هر کدام به نقش خود و توانایی‌های جنسیتی خود آگاه باشند، تفاوت‌های زن و مرد را بشناسند و بتوانند از توان‌های طبیعی خود در راستای ایفای نقش بهره‌کافی را ببرند. با این حال در دنیای نوین، جنبش‌های گوناگونی به نام زنان در گوشه و کنار جهان فعالند که اندیشمندان و نهادهای بین‌المللی را در راستای حمایت و بازسازی موقعیت زنان در زندگی اجتماعی برانگیخته است (حیدری، سواد و ذوالقدر ۱۴۰۰). فمینیسم، با رویکردهایی نظیر مبارزه با مردسالاری، برتری جوئی جنسیتی، و جنجال‌های تبلیغاتی (عبداللهی، ریسی و انانی ۱۴۰۰) در مقدمه اصلاح شد با ادعای برابری کامل زن و مرد، هرگونه تفاوت میان زن و مرد را انکار کرده و گروهی دیگر تأکید بر برتری جنس زن دارند (تاجیک و صیدی، ۱۴۰۱). بزرگ‌نمایی جنسیت در فرهنگ فمینیستی و محرومیت‌هایی که زنان از این جهت متحمل شدند، آنان را به سوی انکار جنسیت سوق داده است (حسن‌زاده ۱۳۹۹) از آن جهت کالاپنداری زن در تاریخ به شکل‌های گوناگون تحقق یافته (لیبی و حیدری، ۱۳۹۲)، بدبختی‌های قدیم غالباً معلول این جهت بود که انسان بودن زن به فراموشی سپرده شده بود و بدبختی‌های جدید از آن است که عمدتاً سبب زن بودن زن و طبیعت و فطرتش، رسالتش، مدارش، تقاضای غریزی و استعدادهای ویژه‌اش به فراموشی سپرده شده است (مطهری، ۱۳۸۹). نتیجه تفکر فمینیستی این است که زنان باید تا حد امکان از قدرت بیشتری برخوردار باشند اما در رویکرد اسلامی با در نظر گرفتن تفاوت‌های ذاتی میان زن و مرد، جایگاه آنان در نظام قدرت مشخص می‌شود (خان محمدی، غازی اصفهانی، ۱۴۰۱). نمونه‌ای از نقش اجتماعی زنان، در رویکرد اسلامی زنان حاضر در کاروان عاشورا بودند. ایثار، فداکاری، شجاعت، صلابت، بصیرت، آگاهی، توانایی‌های جسمی و روانی، توانایی مدیریت بحران و مانند آنها، از جمله ویژگی‌هایی است که بانوان کاروان عاشورا را از تمامی بانوان قبل و پس از آن جدا می‌کند. (مریدی، ۱۴۰۱).

وجه تمایز این پژوهش با سایر پژوهش‌های مشابه این است که این پژوهش مبتنی بر قرآن است. اهمیت رجوع به قرآن کریم از اتصال به وحی و احاطه آن به تمام نیازهای بشر مشخص می‌شود. برنامه‌ای که قرآن برای رفع نیازهای بشر ارائه می‌دهد با توجه به غرض هدایتی آن به رشد و تعالی منجر می‌شود. بر این اساس دیدی که قرآن نسبت به خانواده و آسیب‌های مربوط به آن دارد، دیدی کل‌نگر با احاطه کامل به موضوع است بر اساس مطالب به دست آمده:

۱. تعادل نقش‌ها مبنای نظام خانوادگی است که قرآن ترسیم می‌کند و باعث تنظیم روابط، تعادل خانواده و در نهایت رشد و تعالی انسان، خانواده و جامعه می‌شود.

۲. خانواده‌ای که از نظام تعادل نقش‌ها تبعیت نکند اگرچه در ظاهر تعارضی نداشته باشند ولی خانواده رشد مدار نخواهد بود.

۳. جهت روابط با توجه به رعایت حقوق دیگران بر مبنای الهی شکل می‌گیرد. هم‌جهتی زوجین در اجرای حکم الهی، روابط را با ثبات و محکم می‌کند.

۴. در این پژوهش ابعاد مختلف نقش‌ها در ساختار وجودی انسان مشخص شده است، به این ترتیب مشخص می‌شود کارکرد نقش زنانه و یا مردانه در هر بعدی از ساختار انسان چگونه است و برای تعادل در نقش تقویت ابعاد چهارگانه ضرورت دارد.

۵. هر کدام از ابعاد نقش‌ها در صورتی که دچار اختلال شود کارکرد نقش ضعیف می‌شود پس هر یک از ابعاد می‌تواند عاملی برای تعارضات و در نتیجه ناپایداری در روابط زوجی شود.

با در نظر گرفتن اینکه بر اساس این پژوهش، تعادل در نقش‌ها مهم‌ترین عامل تحکیم خانواده است. آموزش نقش‌ها و ویژگی‌های آن در ابعاد مختلف در قالب پروتکل‌های آموزشی برای زوجین باعث کاهش تعارضات زناشویی و برای دختران و پسران باعث ایجاد دید بهتری برای زندگی آینده و آمادگی بیشتری برای ازدواج می‌شود؛ اثر پروتکل‌های آموزشی بر مبنای تعادل نقش‌ها، علاوه بر تحکیم خانواده و موضوعات وابسته به آن از جمله: کاهش طلاق، کاهش فرزندان طلاق، کاهش سقط جنین، کاهش بزهکاری‌های اجتماعی...، باعث تنظیم شغل‌های زنانه

و مردانه، تنظیم روابط اجتماعی زن و مرد، افزایش آمار ازدواج و در نهایت تعادل و تعالی جامعه است؛ با توجه به ارتباط نقش‌ها با عوامل تعارضات زناشویی در این پژوهش، بررسی عدم تعادل نقش‌ها و ابعاد مختلف آن می‌تواند با تدوین پروتکل‌های درمانی باعث تسریع در تشخیص عوامل تعارضات زناشویی برای زوج درمانگران باشد.

پژوهش حاضر بر این اصل است که نظام خانوادگی که قرآن ترسیم می‌کند و مبنای آن تعادل نقش‌هاست باعث تعادل خانواده و در نهایت تعالی انسان می‌شود و با اندیشه‌های فمینیست که ذی نفعان واقعی سیستم خانوادگی را مردانی می‌داند که منافع آنها مستقیماً با ظلم و ستم زنان در ارتباط است (غنی‌زاده بافقی و ورمزیار، ۱۴۰۰) منافات دارد.

نتایج به دست آمده از این پژوهش با پژوهش کوچک‌زاده و شهیدزاده (۱۳۹۹) که ادامه کمال و حیات جامعه را جز با کارکرد متقابل نقش دو جنس زن و مرد میسر نمی‌دانند و همسان سازی نقش زن و مرد را نادیده گرفتن نقش کلیدی زنان را ضربه مهلکی به جامعه دانسته و آن را باعث تک بعدی بودن جامعه و در نتیجه هلاکت آن می‌دانند، هم راستاست و همچنین با پژوهش سلیمانی، عظیمیان، نظری و زهراکار (۲۰۱۶) یوکی (۲۰۱۸)، جعفرزاده پور (۲۰۲۲) در زمینه نقش ساختار قدرت خانواده در عملکرد سلامت خانواده؛ و با پژوهش زارعی توپخانه، جان بزرگی و احمدی (۱۳۹۴) در کارآمدی خانواد و جمشیدی پورلیاوی، جان بزرگی و فردین (۱۳۹۴) در توانمندسازی کارکردی زوجین هم سو است. و همچنین پژوهش حسینی و ولایتی فاضل (۱۴۰۱) و فولادی (۱۳۹۷) را در نقش زن در تحکیم نهاد خانواده تأیید می‌کند.

قدردانی

این مقاله براساس رساله دکتری نگارش شده که در هسته پژوهشی قرآن و روان شناسی دانشکده روان شناسی دانشگاه تهران و تحت نظارت آن اساتید انجام شده است. بدین وسیله از همه اساتیدی که در این پژوهش یاری کرده‌اند تشکر و قدردانی می‌شود.

فهرست منابع

- The Holy Quran(in Persian)
- Nahjul-Balagha, Dashti, Mohammad, (2010), Tehran, Payam-e-Adalat, first edition.(in Persian)
- Azarbayjani, Masoud; Pasandideh, Abbas; Jan Bozorgy, Masoud, (2017), Systemic internal management of the family based on forgiveness in verses and narrations and short-term intervention of release-revelation, Revelation Ethics, Year 6, Issue 1, Serial 13, 33-42.(in Persian)
- Abolhasani, Mansoura; Ahkovat, Ahmadreza; Esmaeili, Masoumeh; Bahrami Ehsan, Hadi, (2019), Explaining the process of forming the concept of talent based on lexical network analysis in the Holy Quran. Educational Sciences from the Perspective of Islam, Volume 8, Number 15, 5-27.(in Persian)
- Ibn Babouyeh, Muhammad bin Ali, (1362 AD), Al-Khasal, Qom, print: first. (in Persian)
- Ibn Babawayh, Muhammad ibn Ali, (1413 AH), I am not present at the al-Faqih, Islamic Publications affiliated with the Qom Seminary Teachers' Association, 2nd edition.(in Persian)
- Ibn Manzur, Muhammad Ibn Makram, (1414 AH), Lisan al-Arab, Beirut, Dar Sadr, Beirut, third edition.(in Persian)
- Ahkot, Ahmad Reza, (2014), Methods of Word Reflection, Tehran, Quran and Ahlul Bayt Publications, (peace be upon them).(in Persian)
- Ahkowat, Ahmad Reza, (2013), Introduction to Reflection in the Quran, Tehran, Quran and Ahlul Bayt Publications.(in Persian)
- Ahkot, Ahmad Reza, (2010), Explaining the Elements of Human Existential Structure to Achieve Self-Purification According to the Verses and Traditions of the Ahl al-Bayt (peace be upon them), Qom, Farda Book.(in Persian)
- Anhari, Kayhan, (2016), The role and managerial duties of men and women in strengthening the foundation of the family from the perspective of Islamic jurisprudence, Fourth National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Socio-Cultural Studies, Tehran.(in Persian)
- Babaei, Ali, (2008), Selected Exegesis of the Model, Tehran, Darul Kotab al-Islamiyya, 5th edition.(in Persian)
- Panahi, Ali Ahmad, (2011), Gender Roles of Men and Women in the Family System, Marefat, Year 20, Issue 160, 127-143.(in Persian)
- Pahlavani Majdabadi No, Reyhaneh, & Mahmoudpour, Abdolbasit. (1401). Developing a model of marital intimacy based on strategies for maintaining the couple, tolerating distress with the mediating role of mindfulness. Quarterly Cultural-Educational Journal of Women and Family, 17(61), 11-34. DOR: [20.1001.1.26454955.1401.17.61.1.6](https://doi.org/10.1001.1.26454955.1401.17.61.1.6).(in Persian)
- Tajik, Zeinab; Seydi, Amin, (1401), Studying the Gendered Outcome of Ethics from a Feminist Perspective with the Foundations of Sadra'i Wisdom, Modern Intellectual Research, No. 14, pp. 51-70. (in Persian)

- Tamimi Amadi, Abd al-Wahed bin Muhammad, (1410 AH), Gharr al-Hakam and Darr al-Kalam, Tehran, Dar al-Kutub al-Islami, second edition.(in Persian)
- Jan Bozorgy, Masoud, (2016), The effect of spiritual systemic family therapy on marital satisfaction and family functioning (the model of love and power), Islamic Journal of Women and Family Research, Year 4, Issue 6, pp. 9-38.(in Persian)
- Jamshidi, Mohammad Ali; Noori Pourliavoli, Roghieh; Jan Bozorgy, Masoud; Fardin, Mohammad Ali, (2015), The effectiveness of functional empowerment of couples based on an Islamic approach on women's marital satisfaction, Quarterly Cultural and Educational Journal of Women and Family, Year 10, Issue 31.(in Persian)
- https://cwfs.ihu.ac.ir/article_201660.html
- Javadi, Behnaz Sadat, (2016), Designing and evaluating the effectiveness of the communication skills and emotional interactions program with the approach of religious teachings on marital satisfaction in young spouses, supervised by: Gholamali Afroz and Simin Hosseini, Faculty of Literature and Humanities, Imam Reza International University.(in Persian)
- Jahani Dolatabad, Ismail; Hosseini, Seyed Hassan, (2015), Sociological study of the causes and contexts of marital conflicts in Tehran, Review of Iranian Social Issues, Volume 5, Number 2, 329-364.(in Persian)
- Cheraghi, Ismail (2008). Feminism and Family Functions, Ma'rafet, No. 131.(in Persian)
- Hajhashem, Fatemeh, Pakserasht, Elaheh, Esmaili, Azadeh, & Mohammad Kazemi, Zahra. (1403). The effective roles of parents in the tendency of adolescent girls to wear Islamic hijab. Quarterly Cultural-Educational Journal of Women and Family, 19(68), 11-37.DOR: [20.1001.1.26454955.1403.19.68.6.9](https://doi.org/10.1001.1.26454955.1403.19.68.6.9) .(in Persian)
- Hassanzadeh, Saleh, (2019), Adapting the position of women in the family institution from the perspective of Islam and feminism, Siraj Monir (Allameh Tabatabaei University) No. 38, pp. 31-64.(in Persian)
- Hosseinzadeh, Ali, (2012), Differences between men and women, their role and function, Marefat, Year 21, No. 174, 61-71.(in Persian)
- Hosseini, Seyyed Baqir; Velayati Fazel, Ibrahim, (1401), The role of women in strengthening the family institution from the perspective of the Quran and Hadith, New Advances in Psychology, Educational Sciences and Education, No. 46, 25-32.(in Persian)
- Haramili, Muhammad ibn Hassan, (1409), Shia Materials, Qom, Aal-Bayt (peace be upon him) Institute. (in Persian)
- Heydari, Sughr; Sawadi, Esmat; Zolqadar, Khadija, (1400), Sociological explanation of the reasons for Iran's abstention and withdrawal from accepting the provisions of the Women's Convention, Journal of Islamic Studies of Women and Family, Year 8, No. 1, Serial 14, 111-132. (in Persian)
- Khan Mohammadi, Karim; Ghazi Esfahani, Maryam, (1401), Comparative Study of Power in Feminist Thought of Islamic Approach (Based on the Views of Simone de Beauvoir and Shahid Motahari), Islam and Social Studies, Year 9, Issue 4, Serial 36, pp. 211-186.(in Persian)
- Khojasteh, Hassan, (2008), Structuring Women's Identity, Quarterly Journal of Research and Assessment, No. 52, pp. 35-55.(in Persian)

- Khajoundsalehi, Hassan, (2019), The role and responsibility of men and women in managing the family economy from the perspective of the Quran and the progeny, Third International Conference on Religious Research, Islamic Sciences, Jurisprudence and Law in Iran and the Islamic World, Karaj. (in Persian)
- Rabbani Esfahani, Hourieh; Yazd Khosadi, Behjat (2015). A qualitative study of the impact of radical feminism on the role of women in the family institution and its comparison with Islamic provisions (case study of women in Isfahan). *Applied Sociology*, 26(2), pp. 125-140. (in Persian)
- Razeghi, Mohammad Ali; Barati, Morteza; Dadashnejad, Davud, (2019), Feminism: Positive or Negative Principles in the Holy Quran, *Quranic Studies*, No. 42, pp. 33-9.(in Persian)
- Rasoulinejad, Mohammad Reza; Haj Esmaeil, Amir Hossein; Rasoulinejad, Nahid, (2017), The Role of Women and Their Position in Society, Third National Conference on Modern Research in the Field of Humanities and Social Studies of Iran, Qom. (in Persian)
- Zarei Topkhaneh, Mohammad; Jan Bozorgy, Masoud; Ahmadi, Mohammad Reza, (2015), The relationship between the power structure of the dominant male in the family and family performance, *Family Studies*, 11(42), pp. 203-218. (in Persian)
- Raghib Isfahani, Abul-Qasim Ibn Al-Hussein (1412), *Al-Mufradat fi Gharib Al-Quran*, Beirut, Dar al-Qalam al-Dar al-Shamiyah, first edition. (in Persian)
- Salarifar, Mohammad Reza, (2019), *Couple Therapy with an Islamic Approach*, Qom, Hawza and University Research Center, second edition. (in Persian)
- Samvati, Mehdi, & Hassanzadeh, Marzieh. (1402). Evaluation of the psychometric properties of the Persian version of the Emotional Inundation Scale in Couple Relationships (IPFS). *Quarterly Cultural-Educational Journal of Women and Family*, 18(65), 69-88. (in Persian)
DOR: [20.1001.1.26454955.1402.18.65.7.7](https://doi.org/10.1001.1.26454955.1402.18.65.7.7)
- Shahedi, Ghaffar; Abdollahpour, Khadija; Gholampour, Tahereh; Kariminia, Mohammad Mehdi; Ansari Moghadam, Mojtaba, (1401), Comparative Comparison of Women's Family Rights from the Perspective of Feminism and Islam, *New Achievements in Humanities Studies*, No. 51, pp. 1-17. (in Persian)
- Shawani Mahmoud Abad, February, (2018), The role of cultural and economic factors on the loyalty and compatibility of men and women and the strengthening and excellence of the family with an emphasis on the Islamic approach, Sixth Scientific Research Conference on Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran, Tehran.(in Persian)
- Tabatabaei, Mohammad Hossein, (1374), Translation of Tafsir al-Mizan, Vol. 4, Seyyed Mohammad Baqer Mousavi Hamedani, Islamic Publishing Office of the Qom Seminary Teachers' Association. (in Persian)
- Tabatabaei, Mohammad Hossein, (1401), *Mufardat al-Mizan*, Student School of the Quran and the Progeny of the Prophet (peace be upon him), University of Tehran, Tehran, Publication of the Quran and the Ahl al-Bayt of the Prophet (peace be upon him). (in Persian)
- Tabarsi, Ali ibn Hassan, (1385 AH), *Mishkat al-Anwar fi Ghar al-Akhbar*, Najaf, Al-Muktabah al-Haidariyyah, second edition.(in Persian)
- Tabarsi, Hassan ibn Fadl, (1412 AH), *Makarem al-Akhlaq*, Qom, 4th edition. (in Persian)

- Abdullahi, Mohammad Javad; Raisi, Vanani, Somayeh, (1400), Opinions, No. 21, pp. 121-1-1.(in Persian)
- Emadi, Seyede Zahra; Bahrami Ehsan, Hadi; Fayyaz, Fatemeh; Ahkhout, Ahmad Reza, (2019), Theoretical model of therapeutic intervention from the perspective of the Quran to reduce pain in people with migraine, Quran and Medicine, No. 8, pp. 31-42. (in Persian)
- Enayat, Halima; Yaghoubidoust, Mahmoud, (2012), Studying the relationship between marital conflict and domestic violence against girls, Quarterly Scientific-Research Journal of Women and Society, Year 3, Issue 3, pp. 1-30.(in Persian)
- Ghanizadeh Bafeghi, Maryam; Varmezayad, Faezeh, (1400), The impact of feminist movements on the evolution of the concept of family, Journal of Legal Research, Volume 20, No. 46, pp. 253-225.(in Persian)
- Farahidi, Khalil Ibn Ahmad, (1410), Kitab al-Ayn, Qom, Hijrat Publications, second edition. (in Persian)
- Farahmand, Mahnaz; Falakeddin, Zahra; Ghorbani, Fatemeh, (1400), The Dilemma of Conflict and Compromise: An Analysis of the Implementation of Dowry among Women Referring to the Shahr Babak Court, Bi-Quarterly Journal of Iranian Social Issues, Year 12, Issue 2, pp. 179-199. (in Persian)
- Fouladi, Majid, (2018), Explaining the role of women in the family; Modeling from pure models, Molabhan Monthly, No. 232, pp. 62-71. (in Persian)
- Fayyaz, Reyhaneh; Bahrami Ehsan, Hadi; Ahkhout, Ahmad Reza; Fayyaz, Fatemeh, (2019), Conceptual model of psychopathology based on developmental immaturity from the perspective of the Holy Quran, National Conference on Quran and Psychology, Volume 1, pp. 1270-1279.(in Persian)
- Fayyad, Fatemeh; Bahrami Ehsan, Hadi; Ahkovat, Ahmad Reza, (1400), Methodology for discovering the meaning of depression from the Quran, Quran and Medicine, No. 14, pp. 42-53.(in Persian)
- Fayyaz, Fatemeh, (2017), Designing an exploratory model of depressive disorder from the perspective of the Holy Quran and investigating the effectiveness of a therapeutic model based on it, supervised by: Hadi Bahrami Ehsan, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, PhD in Health Psychology. (in Persian)
- Fayz Kashani, Muhammad, (1417 AH), Al-Mahja al-Bayda, Qom Teachers' Association, Islamic Publishing Institute, fourth edition. (in Persian)
- Ghobadi, Maryam, (2014), Nashuz; Examples and Methods of Dealing with It in the Holy Quran, Journal of Research in Quranic and Hadith Sciences, No. 24, pp. 137-16. (in Persian)
- Qaraiti, Mohsen, (2004), Interpretation of Light, Tehran, Cultural Center, Lessons from the Quran, 11th edition. (in Persian)
- Qurashi, Seyyed Ali Akbar, (1992), Quran Dictionary, Tehran, Darul Kutab Al-Islamiyya, 6th edition. (in Persian)
- Kouchazadeh, Maryam; Shahidzadeh, Sara, (2019), The Nature of Women's Social Role from the Perspective of the Quran, Conference: Quran and Psychology, Volume 1; pp. 686 – 701. (in Persian)

- Golmohammadian, Mohsen, (2013), Comparison of moral, cultural and spiritual intelligence in compatible and incompatible couples in order to design a model based on intelligence dimensions and evaluate its effectiveness in increasing marital compatibility, with the guidance of: Kiomars Farahbakhsh, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabaee University, PhD in Counseling. (in Persian)
- Labibi, Mohammad Mehdi; Heydari Verna and Mekhasti, Lida, (2013), Historical Sociology of Marriage, Alam Publishing, First Edition. (in Persian)
- Majlisi, Muhammad Baqir, (1403), Bihar al-Anwar, Beirut, Dara Haya al-Turaht al-Araby. (in Persian)
- Muridi, Fatima, (1401), The Lady of Solution in Ashura Feminism, Haft Aseman, No. 82, pp. 111-130. (in Persian)
- Mustafavi, Hassan, (1988), Investigation of the Words of the Holy Quran, vol. 9 and vol. 12, Book Publishing and Translation Company. Comprehensive Interpretation Software. (in Persian)
- Motahari, Morteza, (2010), Women's Rights System in Islam, Sadra Publications. (in Persian)
- Mufid, Muhammad bin Muhammad, (1412), Al-Khatsas, Al-Congres al-Alami Lalfiya Al-Sheikh Al-Mufid, Qom, 1st edition. (in Persian)
- Mirzaei, Nikta, (2017), Studying the Role of Men and Women in Family Economic Management, Fourth National Conference on Strategies for the Development and Promotion of Educational Sciences, Psychology, Counseling and Education in Iran, Tehran. (in Persian)
- Nejad Mousavi, Masoumeh Sadat, (2016), Violence and its causes, Specialized Scientific Quarterly Journal of Islamic Education, Year 13, Issue 117, 31-67. (in Persian)
- Nemati Sogoli-Teppeh, Fatemeh; Mohammadi Far, Mohammad Ali; and Khaledian, Mohammad, (2017), The effect of cognitive-behavioral therapy on marital conflict and marital adjustment of addicted individuals, Quarterly Journal of Addiction and Substance Abuse Research, 11th year, No. 43, 11-30. (in Persian)
- Noori, Hossein bin Muhammad Taqi, (1408 AH), Mustardak al-Wasail and Mustanbat al-Masal, Qom, edition: 1. (in Persian)
- Waram bin Abi Firas, Masoud bin Isa, (1410 AH), Warram Group, Qom, School of Al-Faqih, Edition: 1. (in Persian)
- Yahyapour, Mohammad Mehdi; Ghorbani Yasur, Hossein, (2014), Studying the role of men and women in strengthening the family from the perspective of Islam, National Conference on Strengthening the Foundation of the Family and the Role of Women, Tehran. (in Persian)
- Arnstein Aassve, Giulia Fuochi, Letizia Mencarini (2014), Desperate housework: relative resources, time availability, economic dependency, and gender ideology across Europe. J. Fam. Issues, 35 (8) , pp. 1000-1022, 10.1177/0192513X14522248.
- Sabine Düval (2023) Do men and women really have different gender role attitudes? Experimental insight on gender-specific attitudes toward paid and unpaid work in Germany ,Social Science Research. Department of Sociology LMU Munich Konradstr, 680801, Munich, Germany.

- Soleimani M, Azimian S, Nazari A M, Zaharakar K.(2016) Relationship Between Family Power Structure, Marital Conflicts, and Mental Health in Male Retirees of Alborz Province Department, Iran Ministry of Education. Iranian Journal of Ageing 2016; 10 (4):80-87
URL: <http://salmandj.uswr.ac.ir/article-1-703-en.html>
- Jafarzadehpour, Forozandeh. (2022). Power Structure and Its Relation to Family Instability (National study in Iranian society). RESEARCH IN SOCIAL PROBLEMS OF IRAN, 1(2), 109-139. SID. <https://sid.ir/paper/963889/en>.
- Jaleah Rutledge, Jasmine Abrams (2023) Gender role socialization and adolescent health, Encyclopedia of Child and Adolescent Health, Volume 2, 2023, Pages 647-659.
- Min-Ah Lee , Jeong-han Kang (2023) Does having children matter? Associations between transitions in work-family role combinations and depressive symptoms among married women in Korea,. SSM - Population Health journal homepage: www.elsevier.com/locate/ssmph
- Noelia Rivera-Garrido (2022) Can education reduce traditional gender role attitudes?, Economics of Education Review, Volume 89, August 2022, Page 102261. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2022.102261>
- Nupur Pavan Bang, Sougata Ray, Satish Kumar(2023). Women in family business research—What we know and what we should know?. Journal of Business Research, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2023.113990>.
- R.Smit(2001). Work-family spillover revisited: Is there hope for marital happiness in the dual-earner family?, Publish in OALib JournalISSN: 2333-9721
- UKE. (2018). The role of family power structure. Retrieved from <https://www.ukessays.com/essays/social-work/the-role-of-family-power-structure-social-work-essay.php?vref=1>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی